

DÜNYADA GÖÇMEN EĞİTİMİ POLİTİKALARI BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN GÖÇMEN EĞİTİMİ SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Mesut GÜN¹, Suna YÜKSEL²

¹ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü/Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, mesutgun07@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9663-1066.

² Yazar, Batıkent Yenişehir/Mersin, sunaa.acr1@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0546-2795.

Geliş Tarihi: 30.06.2021 Kabul Tarihi: 20.09.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.960056

Öz: Göç; siyasi, dini, ekonomik veya kültürel nedenlerle insanların buldukları yerden başka bir yere gitmesiyle gerçekleşen olgudur. Göç hareketi geçmişten günümüze birçok toplumu etkilemiş, ülke politikalarına yön vermiştir. Türkiye 2011 yılında Suriye’de meydana gelen savaştan dolayı bir anda göçmen akınına uğramıştır. Bu süreçten sonra Suriye’den gelen göçmenlere ev sahipliği yapmıştır. Yaklaşık olarak dört milyon göçmen nüfusu ülke politikalarının şekillenmesinde rol oynamaya başlamıştır. Bu alanlardan biri de eğitimidir. Göç eden nüfusun giderek artması ve ülkede kalma süresinin uzaması göçmen eğitimine yönelik ciddi adımlar atılmasına sevk etmiştir. Ancak son on yıldır göçmen eğitimi alanında yürütülen çalışmalara rağmen istenilen yere gelinememiştir. Bu sebeple çalışmanın yapılması gerekli görülmüştür. Çalışmanın amacı Dünyada uygulanan göçmen eğitimlerinin araştırılması ve bu bağlamda Türkiye’de uygulanan göçmen eğitiminin değerlendirilmesi ile katkısı olacağı düşünülen önerileri sunmaktır. Bu çalışmadaki veriler nitel araştırma yöntemiyle doküman analizi yapılarak elde edilmiştir. Dünya’da uygulanan eğitim politikalarının çok yönlülüğü saptanmış olup Türkiye’de eğitim sürecine dâhil olan öğelerin niteliklerinin artırılması, sürecin daha geniş daha uygulanabilir olması, uygulamalarda izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin sistemli bir yapıda planlanması geliştirilen önerilerdendir.

Anahtar Kelimeler: göç, göçmen, göçmen eğitimi, eğitim politikası, entegrasyon

EVALUATION OF TURKEY'S IMMIGRANT EDUCATION PROCESS IN THE CONTEXT OF MIGRANT EDUCATION POLICIES IN THE WORLD AND SOLUTION SUGGESTIONS

Abstract:

Migration can be defined as a phenomenon that occurs when people go from one place to another for political, religious, economic or cultural reasons. The migration movement has influenced many societies from the past to the present and has shaped the policies of many countries. For instance, Turkey has faced an influx of immigrants due to the war that took place in Syria in 2011. The country has been a home for many immigrants from Syria since then. Approximately four million immigrants have been a major factor when it comes to reshaping the country's policies. One of these reshaped areas is education. The increasing population of immigrants and the prolongation of their stay in the country have led to serious steps towards immigrant education. However, despite the efforts carried out in the field of immigrant education for the last ten years, the lack of desired results is a damaging issue in many aspects. For this reason, it was deemed necessary to carry out this study. The aim of this study is to investigate the migrant education applied in the world and in this context, to evaluate the migrant education practiced in Turkey and to present suggestions that are thought to contribute. The data in this study were obtained by qualitative research method and document analysis. The versatility of global education policies has been determined, and according to this determination, suggestions have been developed such as increasing the qualifications of the elements involved in the education process in Turkey, making the process more widespread and applicable, and planning the monitoring and evaluation activities in a systematic structure in practice.

Keywords: migration, immigrant, immigrant education, education policy, integration

Giriş

Göçmen kabulü birçok açıdan ağır yük getiren bir olgudur. Dünya üzerinde değişen ekonomik yapı, kültürel etkiler, savaşlar, doğal afetler ve son yıllarda önem kazanan eğitim etkeni nedeniyle göç potansiyelinde artış görülmektedir. Özellikle son on yılda ülkelerarası yoğun hareketlilik gözlenmektedir. Bu şekilde gerçekleşen kitlesel hareketler barınma, beslenme, eğitim, sosyo-ekonomik ihtiyaçları doğurmaktadır. Ba-

rınma, beslenme gibi sorunlar çözülsün de eğitime katılım tam olarak mümkün olmamaktadır. Dil yoksunluğundan kaynaklanan bilgiye erişme sorunu, kültürel yapı veya ekonomik sıkıntılar göçmen çocukların eğitimden mahrum kalmasına sebep olmaktadır.

Türkiye’de göç idaresi verilerine göre, 1922 yılından günümüze kadar 6,5 milyondan fazla yabancı ülkeye giriş yapmıştır. Farklı sebeplerle gelenler de göz önüne alındığında 15 yıldan beri 3,3 milyon kişinin ikamet aldığı belirtilmiştir (Göç İdaresi, 2021).

Göç; kişilerin sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir. Ülke içerisinde olabildiği gibi ülke dışına da geçkeşebilir (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017). İnsanların yer değiştirmesi farklı nitelendirmeler ile açıklanır. Nitelendirmelerin yer değişikliği hareketinin nedenlerine ve sonuçlarına bağlı tanımlandığı görülmektedir. “Göçün biçimi (gönüllü / zorunlu, geçici / sürekli, iç / dış, bireysel / kitlese vb.) ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri (mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilmişler, sürülmüşler, ekonomik göçmenler vb.) göç tanımı içinde kendisine yer bulur” (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017).

Göç ile ilgili tanımlar şu şekilde sıralanabilir;

Düzensiz Göç

Bir ülkeye yasa dışı giriş, giriş koşullarının ihlali veya vizenin geçerlilik tarihinin sona ermesi yüzünden transit veya ev sahibi ülkede hukuki statüden yoksun kişidir (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017). Dünya üzerinde yapılan düzensiz göçlerin sebebi öncelikle savaşlar olurken insanların birçok gereksinimden yoksun olarak yer değiştirmesine yol açmıştır. Kişiler ülkeye giriş sırasında savaş ortamının getirdiği koşullardan dolayı yasal olmayan yolları tercih ettikleri için buldukları ülkede kayıt altına alınmaları sürecine kadar birçok kişisel haktan mahrum kalmaktadırlar.

Göçmen

Geçici koruma statüsündeki bireyler için hazırlanan özel eğitim hizmetleri kılavuzunda yer alan bilgilere göre genel olarak kabul gören bir göçmen tanımlaması yapılmamıştır. Göçmen ifadesi insanlara kendi iradeleriyle daha refah bir hayat sürme amacıyla yaptıkları yer değişikliği sonucunda verilen tanımdır. Göç etme şekli, göç ettiği ülkedeki durumu, göç etme amacına göre daha farklı nitelendirmeler de yapılmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017).

Mülteci

1951 Cenevre Sözleşmesi’nde; siyasi, dini, bağlı olduğu ırk ve toplumsal yapı sebebiyle zulüm görme tehlikesiyle karşı karşıya kalma durumunda yaşadığı ülkeden ayrılan ve ülkenin korumasında bulunmayan veya korkudan dolayı yararlanmak istemeyen kişi mülteci olarak adlandırılmıştır. Birleşmiş milletler mülteci örgütü 2019 sonunda 79,5 milyon insan yerinden edildiğini ve 26 milyon mülteci olduğunu açıklamıştır (UNCHR Türkiye, 2021).

Şartlı Mülteci

Avrupa ülkeleri dışında gerçekleşen olaylar sebebiyle ülkesini terk etmek zorunda kalan vatansız kişiye verilmiş statüdür. Sığınılan ülkeden başka bir ülkeye yerleştirinceye kadar bu statüye göre korunur. Türkiye şartlı mültecilerin üçüncü bir ülkeye gidene kadar Türkiye'de kalmasını kabul etmiştir (Göç İdaresi, 2021).

Toplu Sığınma ve Geçici Koruma

2004 tarihli 100 No.lu Birleşmiş Milletler Yürütme Komitesi kararına göre göç hareketinin toplu sığınma kabul edilebilmesi için çok sayıda insanın ivedilikle uluslararası bir sınırda bulunmasıyla birlikte sığınmak istediği ülkenin bu koşullarda resmi işlemleri yürütemeyecek bir kitleyle ve zaruri hal ile karşı karşıya kalması şeklinde ifade edilmiştir. Kitlese hareketinin devamında ise sığınma talebindeki topluluk geçici koruma adı altında ülke sınırlarına alınmaktadır. Geçici korumanın amacı belirtilen şartlar çerçevesinde ülkeye giriş yapan nüfusun temel hakları için acil çözüm üretmektir (Göç İdaresi, 2021). Ülkemizdeki Suriyeli vatandaşların göç yönetimi bu şekilde ele alınmıştır. Türkiye savaş sırasında kitleler halinde gelen göçmenlere bir süre yardımcı olacağı için geçici koruma statüsü uygulayarak süreci yürütmüştür. Geçici korumanın esas olarak gözettiği üç hedef bulunmaktadır. Bunlar; güvenli bölgelere gidilmesine müsaade etme, geri gönderme yasağının yürütülmesi ve temel ihtiyaç unsurlarının karşılanmasıdır. Yaşanan bu göç hareketiyle beraber Türk yasalarında bulunmayan, kitlese akın olaylarına karşı sağlanacak olan "geçici koruma" sistemi, 6458 sayılı YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) ile Türk hukuk sisteminde yer almıştır (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017).

Türkiye'ye Doğru Göç Hareketi

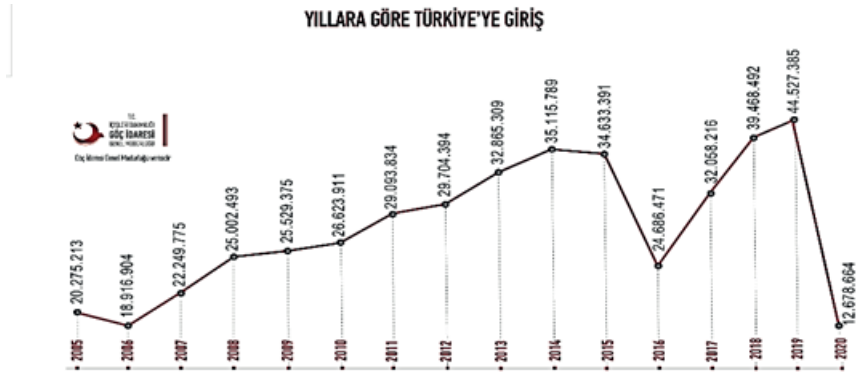
Uluslararası Göç Örgütü (IOM) dünyadaki göçmen nüfusu 272 milyon olarak belirlemiştir. Göçmen nüfusunun yüzde 52'si erkekler, yüzde 48'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Dünya nüfusunun yüzde 3,5'ini oluşturan göçmenlerden 166 milyonu Avrupa (82 milyon) ve Asya'da (84 milyon) yaşamaktadır. Avrupa ve Asya dünya üzerindeki göçmenlerin yüzde 61'ini topraklarına almıştır. 2011'den bu yana iç savaşın yaşandığı Suriye ise 8,4 milyon ile en çok göç veren ülkeler arasında 5. sırada yer almaktadır (Tarhan, M. 2020). Suriyeli göçmenlerin nüfusun en çok barındığı ülke Türkiye'dir.

Göç hareketinin gerçekleştirdiği etkileşim yerel düzeyde yaşanmakla kalmayıp uluslararası bir etki alanına sahip olmuştur. Bu nedenle göç alan ülkeler ile dünyadaki birçok toplum üzerinde göç hareketinin sonuçları siyasi, dini, ekonomik ve kültürel yansımalarla kendini göstermiştir. Türkiye bulunduğu konum itibarıyla birçok ülke arasında köprü olması göç hareketini dolaylı veya doğrudan etkilemiştir. Özellikle son yıllarda farklı sebeplerle gerçekleştirilen yer değişikliği ile en çok yabancı ağırlayan ülkeler arasında olmuştur. Göç İdaresinden alınan verilere bakıldığında Türkiye'ye giriş çıkış yapan insan sayısı 40 milyona yakın olup ikamet eden yabancı nüfus 5 milyonu geçmiştir.

Türkiye'ye karşı göç hareketinin giderek artmasıyla Suriyelilerin ülkeye giriş, kalış ve çıkışları 2013 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile resmîyet kazanmıştır. 2014 yılında ise kabul edilen geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriye'de meydana gelen olaylar sonucunda Suriye'den bireysel veya kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler geçici koruma altına alınmıştır (Taş, H. Y., Özcan, S., 2018). 2017 yılına gelindiğinde 3,2 milyonu Suriyeli olmak üzere 3,7 milyon geçici koruma statüsündeki birey sayısı ile dünyada en çok mülteciye kapılarını açan ülke Türkiye olmuştur. Türkiye'yi Pakistan, Lübnan ve İran izlemektedir. Dünyadaki mülteci oranının yüzde 53 'ünü Suriyeli, Afganistanlı ve Somalililer oluşturmaktadır (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017).

Aşağıda göç idaresinden alınan grafiklerle yabancıların Türkiye'ye giriş ve çıkış sayıları verilmiştir.

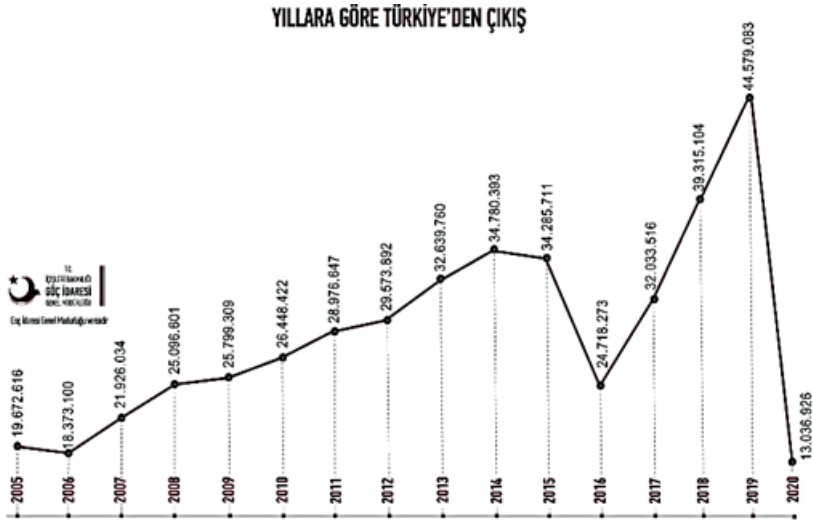
Tablo 1. Yıllara Göre Türkiye'ye Giriş

Kaynak: Göç İdaresi – İstatistikler, 2021

Ülkeden çıkış hareketi de aynı doğrultuda kayıtlara geçmiştir. Göç idaresinden alınan verilere bakıldığında Türkiye göç edilen ülke olmasıyla birlikte güvenli görülmesi sebebiyle göç edilen ülkeler için bir geçiş güzergâhı konumundadır. Türkiye'ye başka ülkelerden giriş yapılma sayısında son dört yılın en düşük rakamları bu yıl tespit edilmiştir.

Tablo 2. Yıllara Göre Türkiye'den Çıkış

Kaynak: Göç İdaresi – İstatistikler, 2021

Türkiye'de Göçmen Eğitimi Sürecinin Başlaması

Türkiye 2011 savaşıyla gerçekleşen göç akınına karşı ilk adımları etkili ve hızlı çözüm üretebilecek politikalar ile atmıştır. 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile izlenecek yol haritası belirlenmiştir. 2014 yılında Geçici Koruma Yönetmeliği ile göçmenlerin ülkede buldukları süre içerisinde temel haklarına yönelik işlemler yürütülmeye başlanmıştır. Ancak göç birçok insanın farklı bir kültürle karşılaşmasına ve kendilerine ait kültürü taşımalarına sebep olmuştur. Bozan'a (2014) göre, insanların mecburi veya gönüllü olarak gerçekleştirdiği bu göç hareketi kendi hayatlarında ve toplum üzerinde beslenme, barınma daha önemlisi sağlık ve eğitim ihtiyacına yönelik sorunlar doğurmaktadır. Göçün toplumsal düzen üzerindeki etkilerinin açıkça görülmesi ile birlikte ihtiyaç olan entegrasyon politikası izlenmeye başlanmıştır. Entegrasyon: Türkiye'de izlenen göçmen politikasında uyum içerisinde olma ve ülkeyle bütünleşme bağlamında ele alınmıştır. Entegrasyon sürecinin öncelikli olarak ülkede uygulanacak göçmen eğitimiyle gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Eğitim hem göçmen nüfus hem göç edilen ülkenin toplumsal uyumu için en elzem meseledir. Toplumsal uyumu sağlamak entegrasyonla mümkün olabilmektedir. Türkiye göç politikalarında öncelik olarak entegrasyon sürecini başlatmıştır. Belirtildiği gibi; göç akışları, toplumların (okulların) kompozisyonunu derinden değiştirmektedir. Toplumların, büyük göç akımlarının varlığında sosyal uyumu koruma ve geliştirme yeteneği, göçmenleri entegre etme kapasitelerine bağlıdır (Baldık, Y.

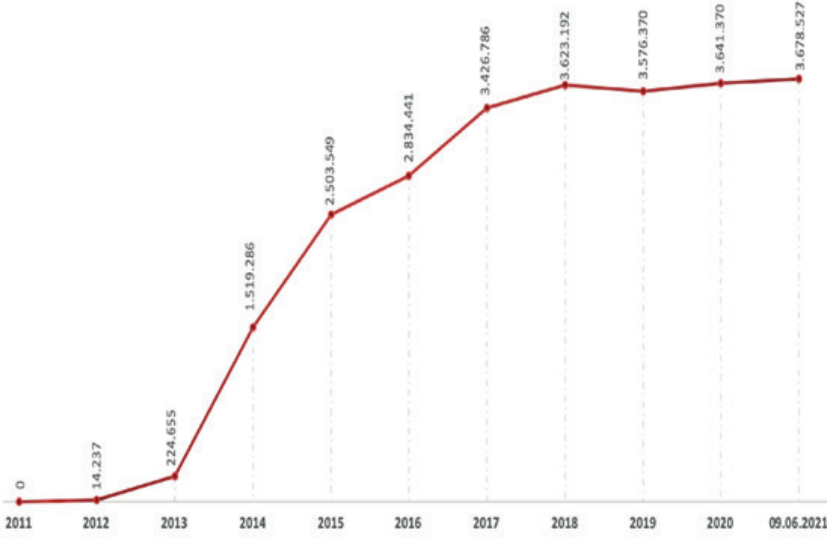
2018). İzlenen göç politikasında entegrasyon sürecinin arabuluculuk işlevini üstlenen eğitim ele alınmıştır. Gelişmeler geçici koruma süreci kapsamında değerlendirilmiştir çünkü ülkemiz farklı dönemlerde göç hareketlerinden etkilense de bu alanda eğitim politikası geliştirilmemiştir. Genel sürece baktığımızda Türkiye’de uzun yıllardır yurtdışından gelen öğrencilere dil eğitimi verilmesi üniversiteler bünyesinde TÖMER tarafından yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetleri ile yürütülmekteydi. Dolayısıyla aniden karşılaşılan göçmen kitleye yönelik belirlenen bir program olmadığı için verilen eğitim daha çok yerel düzeyde ve temel seviyede olmuştur. Ancak göçmenlerin Türkiye’de kalma süresi beklenildiğinden uzun sürdüğü için eğitim alanında uygulanan yaklaşımların yeterli olmayacağı görülmüştür. Mevcut ortamda çok kültürlü bir sosyolojik yapıya sahipken gelen göçle birlikte bu daha önemli bir sorun haline gelmiştir. Nitekim Türkiye bu büyük sorunu aşabilmek için 2011 yılından itibaren önemli eğitsel düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır (Şimşek, H. , Dağıstan, A. , Şahin, C. , Koçyiğit, E. , Dağıstan Yalçınkaya G. , Kart, M. ve Dağdelen S., 2019). Göçmenlerin geldiği ilk yıllarda yerleştirildikleri kamplarda AFAD ve Kızılay’ın faaliyetleriyle ihtiyaçları karşılanmış dil öğretimi için kamplarda kurulan konteyner sınıflarda eğitim vermeye başlanmıştır. Geçici koruma kapsamındaki çalışmalar 13/10/2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliğiyle sistemli hale getirilmiştir. Türkiye’de bulunan göçmen öğrencilerin kayıt altına alınması, eğitim sınıflarına dâhil olması, eğitim sürecinin göçmen statüsünde ve sonrasında nasıl devam edeceğine yönelik izlenmesi gereken yol haritası netlik kazanmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017).

Geçici Koruma Kapsamındaki Nüfus

Suriye’de yaşanan savaş sonrası göç hareketine sebep olan huzursuzluk ortamı göçmenleri güvenli topraklara sığınmaya mecbur bırakmıştır. Türkiye aldığı göçleri öncelikle savaş bitene kadar korunaklı bölge arayışı olarak değerlendirmiştir. Bu sebeple gelen göçmenlere Türkiye tarafından geçici koruma ile misafir edilerek gerekli işlemler uygulanmıştır. Savaşın yıkımlarının ağırlaşmasıyla birlikte Türkiye “açık kapı” politikasıyla daha fazla göçmene ev sahipliği yapmıştır. Açık kapı politikasıyla artan göçmen nüfusunun yerleştirilmesi için geçici barınma merkezleri oluşturulmuştur. Göçmenlerin yoğunlukta olduğu şehirlerde 26 geçici barınma merkezi kurulmuştur. Kurulan merkezlerde 256.971 Suriyeli göçmenin barınma ve diğer temel ihtiyaçları karşılanmıştır.

Aşağıda verilen grafiğe göre, Türkiye’de bulunan geçici koruma statüsündeki göçmen nüfus giderek artmış ve 2021 yılı itibarıyla 4 milyona yaklaşmıştır.

Tablo 3. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Çalışmanın Önemi

Göçmen eğitimi ile ilgili çalışmalara bakıldığında genellikle göçmen öğrencilerin karşılaştıkları eğitim sorunları, öğretmenlerin eğitim sürecindeki zorlukları veya materyal problemi gibi tek yönlü faktörlere yoğunlaşıldığı görülmektedir. Çalışmanın göçmen eğitimi sorununu daha kapsamlı bakış açısıyla inceleme ve göçmen eğitimine yönelik kapsamlı öneriler geliştirme yönleriyle önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Son yıllarda dünya gündeminde yer alan yoğun göç dalgasının eğitime olan etkilerini belirlemek, Türkiye'nin göçmen eğitiminde izlediği politikaları dünyada göçmen eğitimi politikalarını da göz önüne alarak değerlendirmek ve göçmen eğitimine katkı sağlayacağı düşünülen önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

Problem Durumu

Dünyada ve Türkiye'de göçmen eğitimi politikalarının incelenmesinin amaçlandığı çalışmada; göç olgusu, göçmelerin günümüzdeki durumu, dünya ülkelerindeki uygulamalar ve Türkiye'nin göçmen eğitim süreci ele alınmıştır. Çalışmada örgün eğitimin yükseköğretim bölümü hariç tüm kademeleri ve yaygın eğitim alanında yapılan çalışmalar, benzerlikler ve farklılıklar problem durumu olarak analiz edilmiştir.

Problem analizi ile aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1.) Türkiye’de uygulanan göçmen eğitimi politikalar nelerdir?
- 2.) Türkiye’de bulunan eğitim çağındaki göçmen nüfus sayısı nedir?
- 3.) Eğitim kademlerine göre okullaşma oranları nedir?
- 4.) Dünyada uygulanan göçmen eğitimi politikaları nelerdir?

Yöntem

Çalışma için nitel araştırma modeli seçilmiştir. Verilerin toplanması için doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013. akt: Kral, 2020).

Bu çalışma etik kurul onayı gerektiren anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen bir bilimsel araştırma değildir. Bu nedenle bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Çalışma, örgün öğretime dâhil olan göçmen öğrenciler için uygulanan eğitimde okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve lise kademesini kapsamaktadır. Örgün öğretime dâhil edilmeyen yaş grubu ile ilgili çalışmalar ve göçmenlere verilen yaygın eğitim kursları da çalışmaya dâhil edilmiştir. Ancak yükseköğretim kademesi araştırmaya dâhil edilmemiştir. Unesco verilerine göre zorunlu göçe maruz kalan nüfusun yükseköğrenim programlarında yer alma oranı %1’dir (Küresel Eğitim İzleme Raporu, 2019). Bu sebeple çalışmanın sınırlılığı bu veri dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Bulgular

Türkiye’de Uygulanan Göçmen Eğitimi Politikaları

Ülkemiz uzun yıllardır farklı milletlerden öğrencilerin eğitim için tercih ettiği bir ülke olmuştur. Özellikle son yıllarda eğitim amacıyla birçok yabancı öğrenci Türkiye’ye gelmektedir. Bu sebeple yabancılara Türkçe öğretimi üniversitelerde eğitim görmek için gelen öğrencilere yine üniversitelerde kurulan TÖMER’ler tarafından gerçekleştirilmektedir. TİKA (Türk İş Birliği Koordinasyon Ajansı), YTB (Yut Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları), Yunus Emre Enstitüsü ve Maarif Vakfının çalışmaları Türkçenin öğretimine katkı sağlamaktadır.

2011’de gelen göç, okul öncesinden lisans dönemine kadar uygulanabilecek bir göçmen eğitim sistemini gerekli kılmıştır. Kamp yerlerinde verilen yerel düzeydeki eğitim sonrasında Halk Eğitim Merkezine bağlı kurumlar da göçmenlere eğitim verilmesi için sürece dâhil edilmiştir. Göç dalgasının devam etmesi ve Türkiye’deki göçmenlerin kalma sürelerinin uzamasının öngörülmesiyle beraber daha kapsamlı adımlar atılmıştır. Bu amaçla Avrupa Birliği’nin desteği ile 2016 yılında PICTES projesi yürütülmeye

başlanmıştır. PİCTES; Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu projesidir. Proje kapsamında öğrenciler için eğitim öğretim kurumlarının tahsis edilmiş, kırtasiye yardımı, materyal desteği sağlanmıştır. Proje iki yıl süreyle sınırlandırılmış olsa da hala devam etmektedir. Ülke genelinde Suriyeli göçmenlerin yaygın olduğu 26 ilde Geçici Eğitim Merkezleri kurulmuştur. Geçici Eğitim merkezlerinin kurulduğu iller; İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Samsun, Bursa, İzmir, Antalya, Konya, Ankara, Kayseri, Mersin, Adana, Osmaniye, Maraş, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya, Mardin, Diyarbakır, Batman, Siirt, Kilis, Çorum, Yalova'dır. Projenin faaliyetleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Türkçe Öğretimi
- Arapça Dil Eğitimi
- Okul/ GEM'lere Güvenlik ve Temizlik Personelinin Sağlanması
- Suriyeli Çocuklara Kırtasiye, Ders Kitabı ve Eğitim Materyali Temini
- Suriyeli Çocukların Okula Taşınması
- Öğretim Materyalleri
- Destekleme Kursları
- Telafi Kursları
- Eğitim Ekipmanları
- Türkçe Dil Sınav Sistemi
- Okul Rehberlik Faaliyetleri
- İzleme ve Değerlendirme
- İdari ve Diğer Personel için Eğitimler
- Farkındalık Faaliyetleri

GEM'lerde görev alacak öğretmenler sınıf öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği ve Arapça öğretmenliği branşlarından seçilmiştir. Projede daha sonra rehberlik hizmetlerinin gerekliliği bakımından PDR (rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünden öğretmenler de görevlendirilmiştir. Türk öğretmenlerin yansıra gönüllü Arap öğretmenler de projede yer almıştır. GEM'ler için Milli Eğitime bağlı okullar ve bazı özel kurumlar tahsis edilmiştir. Eğitim okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve lise düzeylerinde verilmektedir. Haftada 30 saat ders yapılan bu merkezlerde 15 saati Arapça işlenen branş derslere ayrılmıştır. Bu dersler Arap öğretmenler tarafından yürütülmekteydi. Türkçe dersleri ise haftada 15 saat olacak şekilde Türk öğretmenler ile aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrenciler kaldıkları yerden eğitimlerini görmeye devam edip ek olarak Türk dilini öğrenmeye çalışmışlardır.

Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları PIKTES ve Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanmıştır. Öğrencilere belirli dönemlerde Türkçe Yeterlilik Sınavı ile ölçme değerlendirme yapılmaktadır. Türkçe öğretiminin daha planlı olması için Yabancılara Türkçe öğretimi programı, Avrupa Ortak Çerçeve Metnine göre oluşturulmuştur. Geçici Eğitim Merkezlerinin amacı öğrencilerin belli bir seviyeye ve sınıf kademesine ulaşmaları durumunda Türk eğitim sistemi içerisinde entegrasyonun sağlanmasıdır. Bu sebeple öğrenciler Türk okullarındaki örgün eğitime dâhil edilmeye başlanmış ve 2020 'de Geçici Eğitim Merkezleri kapanmıştır. Ancak Suriyeli göçmen nüfusun sürekli artması ve öğrencilerin hala örgün sisteme geçişinde yeterli olmaması durumuna karşı uyum sınıfları açılmıştır. Uyum sınıflarına kaydedilecek öğrenciler Türkçe yeterlilik sınavı ölçüt alınarak belirlenmiştir. Sınavdan 60'ın altında puan alan öğrencilerin uyum sınıfına yönlendirilmesi amaçlanmıştır. Sınıflar örgün eğitim saatlerinde eğitime devam etmektedir. Eğitime katılan öğrencilerin kayıt altına alınması ve öğrenim düzeylerinin işlenmesi için Yabancı Öğrenci Bilgi İşlem Sistemi (YOBİS) kurulmuştur. Böylece eğitim girdileri ve çıktıları kayıt altına alınması sağlanmıştır. Ayrıca "okuldaki eğitime ek olarak öğrencilerin meslekî ve çıraklık eğitimine yönlendirilme çalışmaları, atölyelerin kurulması ve donatılması, burs ve teşvik ödemeleri sağlanması amacıyla uluslararası fonlardan sağlanan desteklerle projeler yürütülmektedir " (Hayat Boyu Öğrenme, 2017).

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre yıllara göre ülkemizde bulunan 5-17 yaş aralığındaki çağ nüfusu Suriyeli her yıl artış göstermektedir. Eğitim- öğretim hizmetleri bu veriler doğrultusunda planlanarak gerçekleştirilmektedir (Hayat Boyu Öğrenme, 2021). Göçmen eğitimi birçok çabayla sistemli hale getirilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde bulunan Suriyeli göçmen nüfus büyük bir kısmı eğitime dâhil edilmiştir. Türkçe eğitiminde kullanılacak kitaplar hazırlanmış, öğretim programı tekrar düzenlenmiştir. Türkiye'nin uyguladığı politika Suriyeli göçmenlerin nüfusuna ve burada kalma süresine göre şekillenmiştir. Eğitim çok kültürlülüğü esas alarak asimile sistemine ortam hazırlamadan entegrasyonu gerçekleştirmeye yönelik planlanmıştır. GEM'lerdeki eğitimde Arap müfredatının var olması bu durumun gereğesidir.

Türkiye'de göçmen öğrencilere milli eğitime bağlı okullarda, gemlerde ve özel kurumlarda eğitim verilmiştir. Türkiye bulunan göçmenlere yönelik eğitim kademeleri ve eğitime katıldığı okullar şu şekilde belirlenmiştir:

- Okul öncesi
- İlkokul (1.-4. sınıflar)
- Ortaokul (5.-8. Sınıflar)
- Lise (9.-12. sınıflar)
- Üniversite

Hayat boyu öğrenme raporuna bakıldığında göçmen öğrencilerin Türk öğrencilerle aynı eğitim kurumlarından yararlandığı görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı entegrasyonun sağlanabilmesi için GEM'lerde eğitim gören anaokulu, birinci, beşinci ve dokuzuncu sınıf öğrencilerini 2017 yılında Türk eğitim sistemine kendi kademesi içinde dâhil etmiştir. Diğer sınıf kademelerinde bulunan öğrenciler ise GEM'lerde Türkçe eğitimine devam etmiş ve aşamalı olarak geçişleri sağlanmıştır (Hayat Boyu Öğrenme, 2020). Geçici koruma altındaki öğrenciler örgün eğitim sistemine yaşları ölçüt alınarak yerleştirilmekte ancak ülkemizde örgün eğitim yaşını geçmiş ve eğitimini kendi ülkesinde tamamlayamamış birçok göçmen bulunmaktadır. Bu kişiler için ise eğitim kademelerine göre denklik belgeleri düzenlenmiş ve açık öğretim kurularından faydalanma imkânı sunulmuştur (Hayat Boyu Öğrenme, 2020).

Bu süreç içerisinde eğitimin sürekliliğini sağlamak amacıyla da farklı adımlar atılmıştır. Bakanlığımız, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, UNICEF ve Kızılay tarafından okula devam eden Suriyeli öğrencilere yönelik Şartlı Eğitim desteği verilmektedir. 2017 yılı mayıs ayında bu destekten faydalanan öğrenci sayısı 56.245 iken 2020 Kasım ayı itibarıyla 520.787 kişiye erişim sağlanmıştır. (Hayat Boyu Öğrenme, 2020) Bakanlık eğitime katılmayı engelleyecek unsurların en aza indirilmesi için çalışmaktadır. Şartlı eğitim yardımı da öğrencilerin kayıt altında okula bulunması durumunda ekonomik yardımların yapılmasını içermektedir. Hem birçok öğrenciye fayda sağlamış hem de ülke adına eğitim sorununun çözümünü kolaylaştırmıştır.

Türkiye'de Bulunan Eğitim Çağındaki Göçmen Nüfus

Türkiye'de bulunan göçmen nüfusun büyük bir oranını okul çağındaki yaş aralığına sahip çocuklar oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün resmi kayıtlarına göre Suriye krizinin başladığı 2011 yılından sonra ülkemize gelen geçici koruma kapsamında yabancı sayısı 14.237 iken bu sayı her yıl artarak 2020 sonunda 3.641.370'e yükselerek %254,76 oranında artmıştır (Hayat Boyu Öğrenme, 2020). 2020 yılı itibarıyla 4 milyona yaklaşan göçmen nüfus içerisinde eğitim çağındaki nüfusun 1.197.124 olduğu kaydedilmiştir.

Millî Eğitim bakanlığına bağlı Hayat Boyu Öğrenme tarafından yayınlanan Mart-2021 verilerine göre 774.257 öğrencinin eğitime katılımı sağlanmış. Sisteme kayıtlı öğrencilerin 394.825 erkek öğrenci, 379.432 kız öğrencilerden oluşmaktadır. Erkek öğrencilerin oranı %50,99 iken kayıtlı kız öğrencilerin oranı %49,01'dir. Türkiye'de bulunan bir milyondan fazla okul çağındaki öğrencilerin büyük oranının eğitime katıldığı saptanmıştır. Eğitime katılan nüfus sayısında artış görülmüştür.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünden alınan verilerde geçici koruma kapsamındaki yabancı öğrencilerin eğitime katılımının giderek arttığını görmekteyiz. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2014 yılında oluşturulan YOBIS (Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi) GEM'lerde eğitim gören öğrenciler için kullanılmaktaydı. Grafikte görüldüğü üzere YOBIS verilerinin azalması öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu ile doğru orantılı kaydedilmiştir.

Eğitim Kademlerine Göre Okullaşma Oranları

Eğitim kademelerine göre okullaşma oranlarında ilkokul ve ortaokul kademesinde eğitime katılımın yüksek olduğu belirlenmiştir. Okul öncesinde katılım oranı %27,26, ilkokulda %79,86, ortaokulda %78,65 ve lisede %40,14'tür. (Hayat Boyu Öğrenme, 2020). Okul öncesi ve lise kademesinin düşük düzeyde olması ailelerin toplumsal yapısından kaynaklanmaktadır. Okul öncesi çocukların eğitime başlaması aileler tarafından ihtiyaç olarak görülmemektedir. Lise kademesinde ise kültürel olgular ve ekonomik zorluklar okullaşma oranını etkilemektedir. Göçmenler tarafından özellikle göçün ilk yıllarında eğitim sürecin geçici olması fikrinden dolayı önemsenmemiştir. Ancak daha önce göçe maruz kalan toplumlarda da görüldüğü gibi göçmenlerin belli bir süre refah içerisinde yaşadığı ülkeden kendi ülkesindeki şartlar düzelse dahi ayrılmama ihtimalleri söz konusudur. Türkiye'deki geçici koruma statüsündeki göçmenlerin birçoğunun artık yaşam alanı oluşturmaları ve geri dönmeyi düşünmemeleri olası görülmektedir. Bu sebeple eğitim politikasında izlenen entegrasyona dayalı eğitim faaliyetleri geçici süre için etkili olabilmekte ve daha kapsamlı eğitim programına ihtiyaç duyulmaktadır.

Yaygın Eğitim

Milli Eğitim Bakanlığı örgün eğitim haricinde tüm göçmenlere fayda sağlaması açısından yaygın eğitim kursları açmıştır. Halk Eğitim Merkezleri tarafından yürütülen kurslar birçok alanda eğitim verilmiştir.

Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü'nün verilerine göre 2014-2020 yıllarında 1.806.529 kişi Halk Eğitim Merkezlerindeki bu kurslardan yararlanmıştır. Türkçe öğretimi için verilen kurslara 496.739 kursiyer katılmıştır. Genel kurslardan 994.510 kişi faydalanmıştır. Mesleki kurslara katılan sayısı 190.622 iken Türkçe okuma – yazma kurslarına katılanlar 124.658 kişidir. Açılan kurslar aynı zamanda yabancılara iş imkânı sağlamıştır. 2014-2020 yıllarında 1.806.529 kişi halk eğitim merkezlerindeki kurslarda görev almıştır.

Dünyada Göçmen Eğitimi Politikaları

Çalışmanın bu bölümünde göçmenlerin ilgi duyduğu, yaşam koşulları açısından tercih ettiği veya farklı göçmen eğitimi politikalarına sahip ülkelerin göçmen eğitimine dair yaklaşımlarına yer verilecektir.

Dünyada uygulanan göçmen eğitimi politikalarında iki modelin sıklıkla kullanımına rastlanır. Bazı ülkeler dil desteği ile doğrudan entegrasyon modelini kullanırken bazı ülkeler ayrı gruplar- sınıflar modelini kullanmaktadırlar. Uygulamalar ülke genelinde genel müfredat olarak kullanıldığı gibi yerel yönetimlerin göçmen eğitiminde özerk bırakılması da sıklıkla rastlanan bir durumdur. Dünyada uygulanan göçmen eğitiminde ilk aşamanın tanımlama ve ihtiyaç belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Birçok ülkenin bu aşamada yerel birimlere özellikle okullara insiyatif verdiği belirtilmiştir. Ancak bazı ülkeler; Letonya, İsveç, Norveç gibi ülke genelinde uygu-

lanacak ölçütler ve prosedürler belirleyerek bütün okullarda aynı sistem üzerinden çalışma yapmaktadır. Göçmen öğrenciler dil becerileri açısından seviye tespitine tabii tutularak eğitim sistemine alınmaktadır (Avrupa'da Okullarda Dil Öğretimi Üzerine Temel Veriler, 2017).

Dünyada göçmen eğitimini politikasında genel olarak tercih edilen iki eğitim modelinin karşılaştırılması yapılmıştır.

Dil desteği ile doğrudan entegrasyon modeli: Dil desteği ile doğrudan entegrasyon modelinde göçmen öğrenciler akranları ile normal öğretim kademesinde başlatılarak eğitim gören bütün öğrencilerle aynı müfredatta eğitime tabii tutulmaktadır. Eğitim sistemine direkt dâhil edilmesinin yanında bireysel dil desteği ile okulda bulunduğu süre boyunca desteklenir (European Comission, 2012; aktaran Baldık, 2018). Birçok ülkenin uyguladığı bu yaklaşımda öğrenci direkt normal sınıflarda eğitime alınmış olsa bile okulda mümkün olduğu kadar dil eğitimine katkı sağlamış olur. Fransa örneği incelendiğinde; ilk sene, katılmış olan göçmen öğrenciler, ilköğretimde haftada en az 9 ve ortaöğretimde haftada 12 ders (genellikle 55 dakika süren sınıf dönemleri) için yoğun Fransızca derslerine katılmaktadırlar (Avrupa'da Okullarda Dil Öğretimi Üzerine Temel Veriler, 2017).

Ayrı gruplar/sınıflar modeli: Ayrı sınıflar modeli göçmen öğrencilerin entegrasyonun gerçekleşmesi için öncelikle ayrı sınıflarda eğitim verilmesidir. Okulda normal kademelere yerleşmeden önce öğrenciler gruplandırılarak özel sınıflara yerleştirilir. İkinci olarak buldukları ülkenin dilini öğrenirler. Ayrı gruplar/sınıflar modeli Türkiye'nin de GEM'ler kurarak uyguladığı eğitim modelidir. Ancak dünyada farklı olarak bu modelde ayrı sınıflarda oluşturulan eğitim süresi değişebilmektedir. Birkaç hafta olabildiği gibi iki okul yılına kadar sürebilir. Öğrenci yeterlilik kazandığında normal sınıflara katılımı sağlanır (European Comission, 2012; aktaran Baldık, 2018).

Doğrudan entegrasyon modelinde ve ayrı grup modelinde dikkat çeken önemli nokta öğrencinin entegrasyon sürecinde de sonrasında da dil desteği almasıdır. Diğer önemli politikalar; ülkelerin göçmen öğrencilerin bütün ihtiyaçlarını eşit oranda göz önünde bulundurması ve geliştirmek için etkinlikler planlamasıdır. Göçmen öğrencileri bilişsel, sosyal, kültürel faaliyetlerle her yönden eğitmek amaçlanmıştır.

Avrupa'daki göçmen eğitimi yönetilirken alanda uzman olan kişilerden görüş alınmaktadır. Şartlar öğrenciler için esneklik gösterebilmekte ve program yeniden şekillenebilmektedir. Belçika, Almanya, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Avusturya, Romanya, İsveç ve Norveç gibi ülkelerde göçmen öğrenciler için hazırlanan sınıflarda dil derslerinin ağırlıkta olduğu programlar uygulanırken süreç içerisinde gerekli durumlarda müdahalelerin yapılabilmesi mümkündür (Küresel Eğitim İzleme Raporu, 2019). Göçmenlere yönelik dil eğitiminde önemli meselelerden biri de anadil eğitimidir. Çocukların kimlik algıları ve benlik oluşumlarında önemli yeri olan anadil eğitimini Unesco tarafından 1953 yılından bu yana gerekli

görülmüştür. Unesco çocukların okul öncesi ve ilköğretim kademesinde anadil eğitimi almasının gerekliliğini belirtmiştir.

Anadil eğitiminin gerekliliğinin birçok alanda savunulmuş olmasına rağmen göçmen eğitiminde çok az sayıda ülkenin politikasında yer verilmiştir. Türkiye, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Slovenya, İsveç, Norveç, İsviçre, Finlandiya gibi ülkeler anadil desteği ile eğitimi yürütmektedir. İsveç, Norveç Almanya gibi çok az sayıda ülke iki dilli eğitim uygulamaktadır (Avrupa'da Okullarda Dil Öğretimi Üzerine Temel Veriler, 2017).

Göçmen eğitiminde uygulanan model ne olursa olsun öncelik öğrenci ve öğrencinin ihtiyaçları olarak belirlenmiştir. Bu sebeple İspanya, Birleşik Krallık ve Hollanda'da yerel veya bölgesel okul yetkilileri öğrencilerin gereksinimlerini belirleyebilmek ve yardımcı olabilmek adına birbirinden farklı uygulamalar gerçekleştirebilmek için imkân tanınmıştır (Baldık, 2018).

Göçmen çocukların dil ihtiyaçlarının belirlenmesi uygun olan eğitim yönteminin seçilmesi kadar eğitimi etkileyen diğer unsurlar da göz önüne alınmıştır. Avusturya'da göçmen çocuklar için hazırlanan eğitimin dört bileşeni bulunmaktadır; dil öğrenimi, fırsat eşitliği, öğretim desteği ve ebeveyn katılımı (Baldık, 2018). Dünyada göçmen eğitimi sadece okul çağı nüfusunu hedeflememektedir. Tüm yaş aralığındaki bireylerin dil eğitimine katılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Avusturya'da, "Anne Almanca öğren" (Mum Learns German) programı bu görüşü destekleyen uygulamalardan biridir. Çocuklar okullarda derslere katılım sağlarken anneler de aynı zamanda dil desteğinden faydalanmaktadırlar. Uygulanan yöntemle eğitim sürecine aileler dâhil edilerek sürecin daha geniş çaplı ilerlemesi sağlanmıştır. Norveç de dil öğrenme sürecinde aileye yönelik planlamalar yapan ülkelerden biridir. "Aile Öğrenme Modelleri" ve "Kütüphanesi Açık Anaokulu" etkinlikleriyle aileye okul saatleri boyunca dil öğreniminden faydalanma imkânı sunarak eğitime teşvik edilmesini sağlar (Baldık, 2018). Bazı ülkeler; entegrasyonu toplum bakış açısını da gözetenek uygulamaya çalışmıştır. Norveç ve İspanya'da "topluluk festivalleri" düzenlenerek yaygın eğitim kapsamındaki göçmen kitleler birçok sanatsal etkinliğe davet edilmiştir. Festivaller ile göçmenlere karşı olumlu bir izlenim yaratmak ve ülkede kültürel etkileşimi canlı tutmak amaçlanmıştır (Avrupa'da Okullarda Dil Öğretimi Üzerine Temel Veriler, 2017).

Yaygın eğitimde tüm bireylere ulaşılmaya çalışılırken mesleki eğitim hususunda da gelişmeler yaşanmıştır. Mesleki eğitimle ilgili atılan en önemli adımlardan biri 2013 yılında Norveç tarafından getirilen "Doğrulanabilir Belgeleri Olmayan Kişiler İçin Tanıma Usulü" yöntemidir. Bu yöntem birçok göçmenin iş imkânına ve meslek eğitimine sahip olmasını sağlamıştır. Almanya'da ise göçmenlere "Hoş Geldiniz Montörler" programıyla iş ve ilgi alanında eğitim imkânını tanınmıştır. Cabo Verde'de Afrika topluluklarına bağlı göçmenlere okuryazarlık eğitiminin yansısı bilgisayar dersleri ve marangozluk gibi meslek edinmeye yönelik kurslar verilmektedir. Almanya'da ise

uyum kurslarında B1 seviyesine ulaşan mültecilere herhangi bir iş koluyla ilgili eğitim alma imkânı sunulmuştur (Küresel Eğitim İzleme Raporu, 2019).

Avrupa ülkelerinin göçmen eğitiminde attığı önemli adımlardan biri de akademik anlamda yetkin öğretim görevlilerini yetiştirmek ve eğitime katılmasını sağlamaktır. Az sayıda ülkenin önerdiği bir uygulama olmakla birlikte göçmen eğitimi için önemsenmesi gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Görevlendirilen öğretim elemanları yeni gelen göçmen öğrencilere yol gösterme, iletişim kurma, okul ile etkileşimi artırma gibi faaliyetlere destek olabilir (Avrupa'da Okullarda Dil Öğretimi Üzerine Temel Veriler, 2017). Öğretmenlerin göçmen eğitimi zorluklarına karşı bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda bu öğretmenlerin göçmenlerin karşılaştıkları zorluklar ile ilgili donanımlı olmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Materyal desteğinin önemsendiği Viyana'da "AlfaZentrum für MigrantInnen programı" ile öğrencilerin herhangi bir ortamda bulunurken materyale ulaşmalarını sağlamak amaçlanmıştır (Küresel İzleme Raporu, 2019).

Öğrencilerin okula devamlılığı eğitim verimliliği açısından gerekli görülen bir durumdur. Birçok ülke okula teşvik ve devamlılığı sağlamak amacıyla farklı yöntemler geliştirmiştir. Ayrıca okula yeni gelen öğrenciden sorumlu birimler kurulmuştur. Fransa bu alanda kapsamlı çalışan ülkelerden biridir. Yerel eğitim birimleriyle göçmen öğrencinin okula uyumu kolaylaştırılmıştır. CASNAV (göçmen çocuklar için danışma ve eğitim merkezi) adıyla kurulan merkezlerde göçmen çocuklarla ilgili verileri toplamak, program hazırlamak, diğer kurumlarla bağlantı kurmak öğretmenlerin yetiştirilmesini sağlamak gibi detaylı çalışmalar yine yerel birimlerce yürütülmektedir. (Baldık, 2018)

Uzun yıllardır göçmen nüfusuna sahip olan ve bu alanda çalışmalarını oldukça genişleten ülkelerden biri İngiltere'dir. Ülkede "Göçmen çocukların eğitimi, yerel yönetimlerin sorumluluğunda kalırken, müfredatın uygulanması, değerlendirilmesi ve ana kuralların oluşturulmasından merkezi hükümet sorumludur." (Baldık ve İşigüzel, 2019) İngiltere'deki Standartlar ve Test Ajansı Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak belirlenen müfredatın sonuna kadar öğrencileri izlemektedir. Sistemli ve sürekliliğe dayalı ölçme- değerlendirme, geçerli güvenilir test oluşturmakla görevlendirilmektedir. Göçmen öğrencilerin uyum sürecinde ayrı sınıflarda eğitim görmesi değil en kısa sürede yaşlılarıyla aynı ortamda eğitime katılması amaçlanmıştır. Öğretmenler hazırlanan ayrı müfredatlarla öğrencilere ikinci bir dil olarak İngilizce öğretmek için gerekli eğitimi almaktadır. Eğitimin her boyutuyla ilgilenen politikaları ile öğrenciyi okula hazırlama açısından insanlı ve çok yönlü uygulamalar hazırlanmıştır. Okulla tanışmalarına fayda sağlaması amacıyla göçmen öğrenciler için okul, ders, öğretmen bilgilerinin hazırlanması ve kendisine destek olacak iki dil bilen akranının olması önemsenmiştir.

Eğitimin girdi-çıkıtlarının belirlenmesinde programlar önemli yer tutar. Daha çok esnek, uygulanabilir, dönüştürülebilir program tasarımları oluşturulurken diğerleri ka-

dar kullanılmayan grubun önerilerine başvurularak hazırlanan programlara da yer verildiği görülmektedir. Programlar hazırlanırken göçmenlerden görüşler alınmıştır. Yeni Zelanda örneğinde program oluştururken ihtiyaç belirlemek için birebir göçmenlere danışılmıştır.

Bazı ülkelerde göçmenlerle toplumun iletişimini sağlamak amacı ile görevlendirilen eğitimcilere göçmenlerin dili öğretilmektedir. İsveç'in Linköping Belediyesi göçmenlerle iletişim daha güçlü sağlanması için eğitimcilere Somalice ve Arapça dili öğretilmiştir (Küresel Eğitim İzleme Raporu, 2019). Teknoloji çağının getirilerinden faydalanan Estonya ise "Foundation Innove" adında interaktif bir internet sitesi kurmuştur. Çeşitli dil yaklaşımları, örnek dersler ve etkinlikler ile zenginleştirilen site birçok öğretim yöntemi sunarak hizmet vermektedir. En önemlisi dil eğitiminde Estonca bilmeyen bir göçmen öğrencinin sınıfa katıldığında nasıl bir yol izleneceğini göstermektedir. Okulda çalışanlarının erişimine izin verilmekte ve içerikte destek olacak materyaller bulundurulmaktadır (Baldık, 2018).

İsveç göçmen eğitiminde izlediği politikayı sık sık denetlemekte ve gerektiği zaman farklı modelleri denemektedir. Göçmen eğitimi zor ve aşamalı bir yol haritasıyla gerçekleştirilmektedir. Tek bir müfredatla farklı kültürlerden insanlara dil eğitimi vermek üstelik değişen şartlara rağmen yenileşmeden uzak kalarak devam etmek alınan sonuçlarının olumsuz devinimine sebep olmaktadır. İsveç göçmen öğrencilerin sisteme katılması sırasında üç aşama izlemektedir. Öncelikle öğrencinin doğru kademede ve seviyede sınıfa kaydedilmesi sonrasında dil gelişiminin devamının sağlanması ve eğitimin izlenebilmesidir (Baldık,2018).

Belge problemi dünya üzerinde 10 milyon vatani olmayan nüfusa birçok konuda engel teşkil etmektedir. Bazı ülkelerde mevzuatların kesin ve net olması kanunların herhangi bir eksiklik durumunda güçlük çıkarmasına sebep olarak eğitime katılımı engellemektedir. Örneğin; 2014 yılında ABD'de belgesiz göçmenlerin sınır dışına gönderilmesi söylemi 11 milyon kişinin okula gitmemesine sebep olmuştur. Ülkenin güvenliği ve toplum düzeni için göçmenlerin sisteme kayıtlı olması gerekmektedir ancak eğitim programı yürütülürken herkese ulaşmak esastır. Bu sebeple belge kuralları esnetilerek çocukların okula katılımı artırılabilir. Nitekim Türkiye ve İtalya bu meselelerde esnek davrandığını 2014 yılında açıklamıştır. Belgelendirmenin kayıt için şart unsuru taşımadığı belirtilmiştir (Küresel İzleme Raporu, 2019).

Türkiye'de göçmenlerin ülkeye girişinin devam etmesi, düzensiz yerleşmeleri kayıt altına alınmasını zorlaştırmıştır. Üstelik savaş ortamından gelen bir toplum olması, daha önce böyle geniş bir kitleye özel bir eğitim verilmemiş olması eğitim politikasının oluşmasını geciktirmiştir. Ülkede bulunan yabancı topluluklara karşı eğitimde belirli saptamalar yapıldıktan sonra eğitimin hedefi belirlenmelidir. Bazı ülkeler göçmen eğitiminde asimilasyon politikasını savunurken bazı ülkelerin çok kültürlülüğü önemsemesi ve entegrasyon politikasıyla faaliyetlerini yürütmesi gözlemlenmiştir.

Türkiye göçmen eğitiminde dünyada gelişmiş ülkeler tarafından kabul görülen entegrasyonu benimsemiştir. Öğrenciler kademeli olarak Türk eğitim sistemine dâhil edilmiştir. Göçmen eğitiminde entegrasyon çalışması ile öğrenciler hem anadilde eğitim verilen hem de Türkçe dil eğitimi verilen kuruluşlara yerleştirilmiştir. Öğrencilere branş derslerini anadilde almaları olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Kendi eğitim sistemlerinden bir anda kopmamış olmaları entegrasyon açısından önemli olsa da öğrenciler üzerinde bir rahavet oluşturmuştur. Alınan sonuçlara bakıldığında öğrencilerin göçmen eğitime tabii tutulmalarına rağmen buldukları okullarda belirli bir seviyeye gelmiş olsa da iletişim için anadillerini kullandıkları görülmüştür. Bu durum entegrasyon sürecinin uzamasına sebep olmuştur. Öğrencilerin direkt Türkçe derslerine tabii tutulmaları gerekli yeterliliğe ulaştıklarında çok kültürlü ortamı oluşturmak adına seçmeli derslerle veya isteğe bağlı olarak kendi dillerinde müfredat dersleri seçilebilme imkânı sağlanmalıdır. Dünyada uygulanan politikalara bakıldığında ayrı sınıf modelinde veya doğrudan entegrasyon modelinde dil desteğinin verilmesi eğitim süreci boyunca ortak payda olmuştur. Türkiye'de entegrasyon ile sağlanan dil seviyesinin bazı eğitim kademelerinde yeterli olmadığı görülmektedir. Dünyada yapılan uygulamalar gibi Türkiye'de de göçmen öğrencilere dil desteği eğitim sürecinde devam etmesi gerekli görülebilir.

Göçmenlerin eğitime katılımı sonrasında eğitimin nasıl gerçekleşeceği sorunu ortaya çıkmıştır. Ülkemizde entegrasyon faaliyeti için açılan GEM'lerde sınıf mevcutlarının oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Dil eğitiminin verimli olabilmesi için sınıf mevcutlarının düşürülmesi öğretmenin her öğrenciyle ilgilenebilmesi ve dönüt verebilmesi açısından önemlidir. Sınıflarda karma eğitim sistemi sadece ilkökul kademesinde uygulanmaktayken diğer kademeler kızlar ve erkekler olarak ayrılarak oluşturulmuştur. Öğrenci kendi eğitim sistemini devam ettirme rahatlığı sağlansa da entegrasyon açısından ayrı sınıflarda olmaları ayrıştırma açısından zararlı görülmüştür. Göçmen öğrenciler bir sene sadece hemcinsleriyle eğitim görürken GEM'lerden Türk eğitim sistemine dâhil olduğunda özgüven problemi yaşamakta, rahat hissetmediği için derslere odaklanmakta güçlük çekmektedir. Göçmen sınıflarının tamamen Türk eğitim sistemine göre oluşturulması daha faydalı olabilir. Ayrıca göçmen eğitiminde dil sınıfları oluşturulmasının daha etkili olacağı yönünde görüşler çoğunlukla PICTES projesinde çalışan öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Avrupa ülkelerinde uygulandığı gibi öğrenciler sınıflara yerleştirilmeden önce seviye tespit sınavına alınabilir. Sonuçlara göre seviye grupları oluşturulması öğrenciye ve öğretmene verimlilik sağlayacaktır. Öğrenciler Letonya, İsveç, Norveç gibi ülkelerde olduğu gibi belirli ölçütlerle saptamalar yapılarak sınıflara yerleştirilebilir. Alfabeyi tanımayan öğrenci ile okur-yazarlığa erişmiş öğrencilerin aynı ortamda eğitim alması hem öğretmeni sekteye uğratabilecek hem de öğrencinin dil gelişimi için olumsuz etkiye sebep olacaktır. Uygulanacak göçmen eğitimi politikasının kapsamlı olabilmesi için tüm faktörlerin ve bireylerin sürece katılımı gerçekleşmelidir. Sadece öğretim kademelerine katılan yaş aralığındaki bireyler değil tüm göçmen kitleye hitap edecek işlevsel dil eğitimi kursları düzenlen-

melidir. Öğrencilere bu süreçte destek olmaları yönünde misyon yükleyen ülkeler bulunmaktadır (Küresel İzleme ve Değerlendirme, 2019). Ülkemizde de öğrenim gören öğrencilerin yakın çevrelerine dil aktarımı yapması mümkün kılınabilir. Avusturya’da “Anne Almanca Öğren “; Norveç’te “Aile Öğrenme Modelleri” ve “Kütüphanesi Açık Anaokulu” gibi programlar örnek alınarak Türkiye’de göçmen eğitimine uyarlanabilir. “Türkiye’de Yuva Derneği; toplum merkezleri aracılığıyla dil kursları düzenlemek ve beceri çalışmaları gerçekleştirmektedir.” Çalışmaların yapıldığı alanlar genişletilerek daha çok kişiye ulaşılması sağlanabilir (Küresel Eğitim İzleme Raporu, 2019). Öğretmenlerin 2011’de karşılaşılan göç kitlesine kadar göçmen eğitimiyle ilgili eğitim almadıkları bilinmektedir. Uygulanan programlar için sıklıkla hizmetçi eğitime yönlendirilebilir. Hizmet içi eğitimle beraber öneri, problem veya mevcut durumla ilgili görüşlerin tartışılacağı toplantılar düzenlenebilir. Lisans döneminde bu alanla ilgili bir bölümün olmaması öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklardan biridir. Türkçe eğitimi bölümünde okutulan Yabancılar Türkçe Öğretimi dersinin daha kapsamlı bir müfredatla tüm öğretmenlik branşlarında yer alması gerekmektedir. Alanla ilgili yüksek lisans programları açılmış olsa da ülkeye devam eden göçler değerlendirilip lisans düzeyinde eğitim programının açılması önerilebilir. 2019 Küresel İzleme Eğitim raporuna göre ülkeye gelen yabancı nüfus oranına bakıldığında öğretmen ihtiyacı Almanya’da 42.000 iken Türkiye’de 70.000’dir.

Yaygın eğitim eşit, güvenilir bir toplumsal dengenin oluşması için öngörülen destektir. Ülkeler tarafından okul çağındaki göçmenler kadar dışında kalan yaş grubuna hitap eden çok yönlü programlar geliştirilmiştir. Türkiye halk eğitim merkezleri aracılığıyla gerçekleştirdiği mesleki gelişim kurslarının sayısını arttırarak ülke çapında bir programla daha çok kişiye ulaşılması sağlanabilir. Böylece nitelsiz istihdamın önüne geçilebilir. Katılımın sağlanabilmesi için kurslara ek olarak Cabo Verde ve Almanya’da uygulandığı gibi dil öğretimi şartı getirilebilir.

Eğitim programları oluştururken mümkün olduğu kadar görüş alınması çok boyutlu ve esnek bir yapıda sunulmasını sağlayabilir. Dünyadaki göçmen eğitimi uygulamalarının ülkemize göre belirgin farklarından biri esnek müfredat yapısına sahip olması ve yerel kurumların göçmen grupların özelliklerine göre farklı çalışmalar yürütebilmesidir. Bölgeden bölgeye değişen sosyal ekonomik ve kültürel yapı dil eğitimini de etkilemektedir. Bu sebeple bölgelere ve gerekirse okullara göre müfredatlar düzenlenebilir. Örneğin; İspanya, Birleşik Krallık ve Hollanda da olduğu gibi göçmen eğitimi gerekleri için yerel yönetimlere insiyatif verilebilmesi faydalı olabilir. Türkiye’de programlar hazırlanırken alanla ilgili eğitimciler ve akademisyenlerin görüşleri alınmaktadır. Bunun yanında 2016’dan beri birebir göçmen eğitimi faaliyeti içerisinde yer alan PİCTES öğretmenleri ve diğer kuruluşlarda çalışan öğretmenlerin önerilerine başvurulabilir. Programlar düzenlenirken hedef grup olan göçmenlerin görüşleri alınabilir, planlama faaliyetlerine katılmaları rica edilebilir. Materyal eğitim boyunca hem öğrencinin hem öğretmenin en çok ihtiyaç duyduğu öğelerdendir. Türkiye’de

son yıllarda materyal konusunda çeşitlilik gösteren kaynaklar oluşturulmuştur. Hâlihazırda oluşturulan birçok kaynak mevcuttur. Çeşitli yayınevlerinden çıkan Türkçe öğretimi kitapları, görsellerle dil öğretimine dair materyaller ile sosyal medya üzerinde oluşturulan yardımcı kaynaklardan sıkça faydalanılmaktadır. Viyana 'da AlfaZentrum für MigrantInnen programı ile öğrencilerin birçok ortamdan materyale erişimini sağlamak için kurulmuştur. Türkiye'de materyal oluşturmanın hız kazandığı mevcut çalışmalar için erişimin sağlanabilmesi unsuru dikkate alınabilir.

Dil eğitimini çekici hale getirmek için çeşitli faaliyetler düzenlenebilir, yarışmalar yapılabilir, mesleki kurslar daha yoğun şekilde açılabilir. Norveç ve İspanya kültürel faaliyetlerle ülkedeki entegrasyon sürecine katkı sağlamıştır. Türkiye'de göçmen nüfusun çok yoğun olması ve önceliğe eğitim probleminin alınması böyle bir ortam yaratmıştır. Nitekim var olan nüfusun kültür farkından dolayı bu yönde bir ihtiyaç duyulmadığı düşünülmektedir. Etkinliklere göçmenlerin katılımı ülkeyi tanıyarak toplumda yer almasını sağlar. Yaygın eğitimin kursları sıklaştırılabilir ve dil eğitimini teşvik için değerlendirilebilir. Göçmenlerin kaygılarından biri ekonomik gelirdir. Dil eğitiminin yanında iş gücü sağlayacak meslek edindirme kursları yaygın eğitim kurumlarınca açılabilir. Dil öğretiminin yanı sıra kurslarının yanında sosyal faaliyetler gerçekleştirilebilir. Birçok ülke göçmen eğitimi için finansal kaynak ayırmakta ve ihtiyaç halinde kullanmayı amaçlamaktadır. Türkiye'de bundan sonraki süreçte belirli bir kaynak oluşturularak gerek öğretmenlere eğitim desteğiyle ilgili çalışmalar için gerekse materyal desteği için kullanılması faydalı olabilir. ABD ve Kanada göçmen eğitimi için finansal bir bölüm oluşturmuş ve gereken ihtiyaçlar bu bütçeden sağlanmaya çalışılmaktadır. Böylece bir devamlılığı süren bir olguya karşı toplumun hazır olması anında uygulamaya gidebilmesi mümkün olabilir. Avrupa parlamentosunun gerçekleştirdiği araştırmaya göre en güçlü izleme ve değerlendirme yönetimi İrlanda ve İsveç'e aittir (Küresel Eğitim İzleme, 2019). Eğitimin nasıl yapıldığı kadar sürecin takibi de önemlidir. İsveç'te oluşturulan merkezler örnek alınarak eğitimin takibi daha nitelikli ve detaylı olarak sağlanabilir. Ülkemizde ölçme ve değerlendirme amacıyla yapılan TYT (Türkçe Yeterlilik Sınavı) sınavlarının daha kısa zaman aralıkları ile yapılması planlanabilir ve dönütlere göre müfredat gözden geçirilebilir. PICTES Proje Merkezi tarafından hazırlanan eğitim sürecinin verilerine dair anketler genişletilerek eğitimin başında, devamında ve sonunda farklı içeriklerle değerlendirilebilir.

Dünyada çok kültürlü yapının göçmen eğitiminin her boyutunda hissedildiği görülmektedir. Sınıf ortamından dil öğrenmeye karşı tutuma kadar kültür çeşitliliğinin etkisi olduğu söylenebilir. Birçok ülke bu etkiyi fark etmiş ve müfredat hazırlarken çok kültürlüğü içermesine özen göstermiştir. 2015 'te refah düzeyi yüksek 38 ülkenin 22 'si kültürlerarasılık ile ilgili ayrı bir eğitim sunmuş veya her iki eğitimi de aynı müfredata dâhil etmiştir (Küresel Eğitim İzleme, 2019). Göçmen eğitimi, gelecek planları, oluşturulan programlar sadece göç edenleri değil göçün yaşandığı toplumu da etkilemektedir

Sonuç ve Öneriler

Göçün ana unsurları birey ve toplumdur. Göç, göç edilen topraklardaki topluluklara da göçmenlere de çeşitli görevler yüklemektedir (Özel Eğitim Hizmetleri, 2017). Sosyal ilişkinin toplum düzeninin sağlanması açısından önemi büyüktür. Dünyada uygulanan göçmen eğitimi politikaları değerlendirildiğinde göçmen eğitiminin sadece bilişsel boyutta bir dil öğretimiyle sınırlı olmadığını bilmek gerekmektedir. Uygulanan göçmen eğitiminden olumlu sonuç almak için izlenecek politikanın belirlenmesi, materyal desteğinin tedarik edilmesi ve öğretmenlerin nitelikli, sistemin gereklerini yerine getirecek şekilde sürece dâhil edilmesi hedeflenmiştir. Ülkelerin göçmen kabulü Türkiye'nin de uygulamaya çalıştığı entegrasyon politikasıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak yapılan uygulamalara bakıldığında Avrupa ülkelerinin tüm bireyleri dâhil ederek izlenebilir, devamlılığı sürdürülebilir bir yol haritası belirlediği görülmektedir. Göçmenler ülkeye girdikten sonra ihtiyaç analizi sonucu göçmen kitlelere yarar sağlayacak yönlendirmeler yapılmaktadır. Eğitim gerek yaygın gerekse örgün sistemde bütün yaş grubu ve seviyelere hitap edecek biçimde şekillenmiştir. Dünyadaki politikalar genel olarak değerlendirildiğinde gelişmiş ülkelerin göçmenlere insan haklarına duyarlı bir ortam sunduğu, birçok kurumu işbirliği ile sürece dâhil ettiği, izlenecek yol haritasını bu şekilde oluşturduğu belirtilebilir. Eğitimde öğrencinin konumu, eğitim nasıl olması gerektiği, hangi yöntemin kullanılacağı hükümetler tarafından belirlendiği gibi koşullara bağlı olarak eğitimin hedef kitleye göre şekillenmesine imkân tanınmıştır. Dil desteğinin müfredat boyunca devam ettiğinin görülmesi önemli bir husustur. Eğitim sürecinin geldiği noktayı belirlemek amacıyla yapılan kontroller çok yönlü olup sistemli bir şekilde kurumlar tarafından yürütülmektedir. Eğitim alacak bireyler; ölçmeye tabii tutulduktan sonra mümkün olduğunca akranlarıyla, seviye gruplarına bağlı olarak eğitime alınmıştır. Türkiye'de daha çok yaş seviyesine göre sınıf ortamlarının oluşturulmasının hem ölçme değerlendirmeyi hem de eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilediği belirtilebilir. Türkiye'nin en çok ihtiyaç duyduğu meselelerden olan hizmet içi eğitim, akademisyenlerin yetiştirilmesi, gerektiğinde okullarda bu durumla ilgilenen personellerin görevlendirilmesi gibi konuların dünya eğitim politikalarında oldukça önemsendiği görülmektedir. Öğrencilerin okulla ilk karşılaşmasından itibaren ulaşabilecekleri materyallerin hazırlanması, hem öğrenen için hem öğretene için internet tabanlı interaktif programların hazırlanması bulunduğumuz yüzyılın gereklerinden olup bunların uygulamaya konulduğu görülmüştür. Gerekli görüldüğünde göçmen gruplarının bu konuyla ilgili görüşlerine başvurulması geniş bir bakış açısı sunabilir. Eğitimde her kesimin okuryazarlık seviyesine ulaşması için iş olanaklarının, yaygın eğitimle ve dil öğrenimi şartıyla bağlantılı olarak sunulması örnek alınabilecek politikalaradır.

Türkiye'nin göçmen akınıyla karşılaştığı ilk yıllarda İsveç, Norveç Almanya gibi ana dil eğitimi önemsenmiş ancak göçmen nüfusunun giderek artması ve eğitime uyumun zorlaşmasıyla bu politikanın uygulanması zorlaşmıştır. Öğrencilere imkân

yaratılması sürecin farklılaşmasına göre yöntemlerin geliştirilmesine ortam yaratmış ancak dünya örneklerine bakıldığında birçok farklı uygulamanın Türkiye'de uygulanabilmesi mümkündür. Ülkemiz dünyada göçmen alan diğer ülkelerle karşılaştırıldığında söz konusu ülkelerde görülen programlara (İsveç ve Norveç'in "topluluk festivalleri", Cabo Verde ve Almanya'da uygulanan dil öğretim yöntemi, Viyana'da "AlfaZentrum für MigrantInnen programı" ile geniş çaplı materyal desteği, Fransa'da kurulan CASNAV merkezleri benzeri örnekler) Türkiye'de rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra İngiltere'nin geniş bakış açısıyla geliştirdiği son dönem göçmen politikaları, Yeni Zelanda'nın program oluşturma yöntemi, Estonya'nın interaktif internet sitesi, İspanya, Birleşik Krallık ve Hollanda'da karşılaşılan yerel yönetimin inisiyatifine sahip olma özelliği, İrlanda ve İsveç'te uygulanan izleme ve değerlendirme politikalarının ise Türkiye'den farklı olduğu söylenebilir.

Göçmen eğitimi sorununa genelden özele giden bir bakış açısıyla yaklaşmak çözüm önerilerinin kapsamlı açıdan sunulmasını sağlar. Öncelikle göçmen nüfusun ülkeye gelme sebebi, nüfusa oranı ve ülkede kalma sürelerinin saptanmalıdır. Çalışma verileri göz önüne alınarak şu öneriler sunulmuştur:

- Ülkede göçmenlere yönelik uygulanacak eğitim politikası için öncelikle ihtiyaç analizi yapılmalıdır.
- Göçmen öğrenciler eğitime alınmadan önce seviye belirme sınavları kapsamlı yapılmalı ve sınıflar yaşa veya cinsiyete göre değil seviyelere göre oluşturulmalıdır.
- Alanda çalışan eğitimcilerin konuyla ilgili görüş, değerlendirme ve önerileri alınmalıdır.
- Öğretmenler çok kültürlü eğitim ortamı açısından bilinçlendirilmelidir.
- Çevrimiçi eğitim programlarıyla örgün eğitim ve diğer kurumların faaliyetlerine katkı sağlanabilir. Milli eğitim bakanlığı tarafından internete erişebilen öğrenciler için interaktif uygulamalar hazırlanmalıdır.
- Tüm bireylere yönelik eğitim ortamı oluşturulmalı. Örgün eğitim yaşını geçen bireyler için kurslar, meslek eğitimleri ve aynı zamanda dil öğretim imkânı sağlanmalıdır.
- Aileler göçmen eğitimi sürecine birebir dâhil edilmeli. Ailelerin okuryazarlık kurslarına katılımları teşvik edilmelidir.
- Öğretim programları hazırlanırken alandaki eğitimciler yanında ihtiyaç halinde göçmenlerin ihtiyaç ve önerileri de dikkate alınmalıdır.
- Eğitim süreci, devamlılığı, sonuçları, erişimi sağlanan boyut sürekli olarak takibi sağlanması sürdürülen çalışmalar açısından faydalı olabilir. Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı yerel merkezler kurulmalıdır.

Kaynakça

- Avrupa Konseyi: Avrupa'da Okullarda Dil Öğretimi Üzerine Temel Veriler 2017 Sürümü
- Baldık, Y. (2018). Ana Dili Türkçe Olmayan Göçmen Toplulukların Eğitim Sistemine Katılımında Türkçe Öğretiminin Önemi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Çelik, Y. (2018). Türkiye'de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelenmesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler, [Yüksek Lisans Tezi, Ankara]
- Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2021) İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı- İzleme ve Değerlendirme Raporu
- İşigüzel, B. ve Baldık, Y. (2019). Göçmen Toplulukların Eğitim Sistemine Katılımı Sürecinde Uygulanan Eğitim ve Dil Politikalarının İncelenmesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9(2), 487-503.
- Kral, B. (2020). Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2017). Geçici Koruma Statüsündeki Bireylerin Özel Eğitim Hizmetleri Kılavuz Kitabı
- Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Türkiye'de Temel Eğitim Programlarında Çok kültürlülüğün İzleri. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 177-197
- Tarhan, M. (2020, 17 Aralık) . *Dünya genelinde göçmen nüfusu 50 yılda 3 kattan fazla artış gösterdi.* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-genelinde-gocmen-nufusu-50-yilda-3-kattan-fazla-artist-gosterdi/2079827>: Erişim Tarihi: 01.06.2021
- Taş, H. Y., Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. Emek ve Toplum
- T. C. İç İşleri Bakanlığı İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: www.goc.gov.tr Erişim Tarihi: 25.05.2021
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri 24/09/2014 Tarihli Genelge
- Türkiye- UNICEF Ülke İş Birliği Programı 2016-2020: Yıllık Faaliyet Raporu: 2019
- UNESCO 2018. Küresel Eğitim İzleme Raporu Özeti 2019: Göç, Yerinden Edilme ve Eğitim – Duvarlar Değil Köprüler Kurmak. Paris, UNESCO
- UNHCR Türkiye. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü <https://www.unhcr.org/tr/> Erişim Tarihi: 15.06.2021